

Pusztuló házak a Belvárosban

Tormay Cecil „A régi ház“ című regé-nyére gondol az ember, ha olykor-olykor végigsétál a régi Belváros — a régi Pest — napról napra fogyó és régies patinájukat mindjobban elvesztő utcáin. Minden évben kevesebb lesz azoknak az épületeknek a száma, amelyek első házpionirjai voltak e modern világvárossá fejlődött magyar fővárosnak. A régi utcák hangulata már régen eltűnt s csak mutatóban maradt meg egy-két olyan kis belvárosi utcácska, mely még dacol e XX. század iramával s megtudta őrizni kedves patinásságát az ötemeletes kórházak sivár architektúrája között. A mai Apponyi tér helyén álló *Róza tér* már régen a múlté, bár apáink még emlékszenek arra a Nepeida-kutra, amelyik a Ferenciek terén állott s amelyet mintegy harminc egynéhány évvel ezelőtt vittek ki jelenlegi helyére a — kőbányai Liget térre. Szintén a múlté már a régi Halpiac, Pálos, Hajdú Lipót, Borz, Kötélgyártó utcák is, melyeknek még a neveik is elmultak, hogy helyet adjanak a nálunk divatban levő új utcaneveknek, hogy így is tiltakozzunk minden olyan dolog ellen, ami a régi Pest-Budára emlékeztetne. Párisban, Londonban, Rómában évszázados utca és tér nevek vannak, — Pesten könnyörtelenül megsemmisítik azokat a régi és kedves elnevezéseket, amelyek ha már házaikkal nem — de legalább nevükkel bizonyítják, hogy némi múltja is van ennek a vízfejű, hirtelen felnőtt fővárosnak. Volt idő — az u. n. liberális ára — mikor tüzel-vassal pusztították a magyar főváros régi emlékeit, hogy tövestől tépjék ki azokat a kőszálakat, amelyek kapcsolatot tartottak fenn a magyar múlttal, a magyar történelemmel. A háború előtti „városfejlesztő“ városi hivatalban egész sereg olyan templom és középület volt feketelistán, amelyet csak a közbe jött háború mentett meg az elpusztítástól. Így például a Bárczy-rezsím halálra ítélte a pesti belvárosi és a Ferenciek templomát, mivel szerinte gátolják a modern haladást és egy modern nagyváros közepén nem állhatnak negatív szerepet betöltő templomok. A francia főváros kellős közepén álló Madeleine templom senkit sem zavart, de a magyar templomok gátolják a város fejlődését a Vázsonyi—Bárczy által vezetett főváros urai szerint. Mennyi bűn és mennyi vétkes mulasztás terheli ezt a kort, mely jóformán semmit sem alkotott, de annál hősiesebben pusztította azokat a műemlékeket, amelyeket elmúlt korok hagytak a magyar fővárosra. A fejlődési mélypont a Lipótváros volt s a Budapest többi része mind-mind ennek a városrésznek volt fejlődési függvénye.

Sajna az u. n. liberális irányzat hibáit és baklövéseit teljesen jóvátenni már nem lehet s csak részleteiben lehet segíteni azokon a mulasztásokon, amelyeket a századokban gyökerező régi Pest ellen elkövettek. Fokozottabb műemlékvédelmet kell életbe léptetni, hogy megmenthetők legyenek azok az épületek, melyek műtörténeti értékkel bírnak. A modern városfejlődés egyik legfőbb alapelve: megőrizni a múltból az értékeset s tiltakozni azon balkán-amerikai elv ellen, mely meg akar szakítani minden közösséget a múlttal.

★

A régi Belváros egyik régi utcájában a Kaas Ivor- — azelőtt Borz — utcában a napokban lebontják a 10-es számú házat, az u. n. *Batthyány-palotát*. A palota 1857-ben épült és terveit a nagy *Polláck Mihály* fia — *Polláck Ágost* és *Ybl Miklós* készítették. A terveket az akkor már megszűnt pesti Szépitő Bizottmány papírjain a Pest városi Magistratus engedélyezte 1856-ban. A kis palota szolid renaissance stílusban épült s különösen finom architektúrával bírt a la romanése udvara. A városi levéltárban levő terveken a *homlokzat* hiányzik s így valószínűleg ismét nyomtalanul tűnt el, egy régi kedves pesti épület, melyet máról holnapra pusztított el a bérházépítkezések kiméletlen tempója.

Fiala Ferenc